

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשב

ערב שבת־קודש

פרשת האזינו / שובה

ז' בתשרי ה'תש"ע

יוצא־לאור על־ידי

מכון ליובאוויטש שעל־יד

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' בתשרי ה'תש"ע — י"ד בתשרי ה'תש"ע

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' בתשרי	הלכות תרומות פרק ז-ט.	הלי' שבת פרק כ.	מל"ת קלג. קלד.
ש"ק	ח' בתשרי	פרק יג-יב.	פרק כא.	מל"ת קלה. קלו.
א'	ט' בתשרי	פרק יג-טו.	פרק כב.	מל"ת קלז.
ב'	י' בתשרי	הלכות מעשר.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק כג.	מ"ע קכז.
ג'	י"א בתשרי	פרק ד-ו.	פרק כד.	מ"ע קכז.
ד'	י"ב בתשרי	פרק ז-ט.	פרק כה.	מ"ע קכז.
ה'	י"ג בתשרי	פרק יג-יב.	פרק כו.	מ"ע קכז.
ו'	י"ד בתשרי	פרק יג-יד. הלכות מעשר שני ונטע רבעי.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק כז.	מ"ע קכז. קכח. מל"ת קכב.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
6.58	6.33.3	1.02	12.32	9.30	6.35	5.40	5.19	4.31	ו', ז' בתשרי
6.56	6.32.0	1.02	12.32	9.30	6.36	5.41	5.19	4.31	ש"ק, ח' בתשרי
5.55	5.30.7	12.01	11.31	8.30	5.36	4.42	4.20	3.32	א', ט' בתשרי
5.54	5.29.4	12.01	11.31	8.30	5.37	4.42	4.21	3.33	ב', י' בתשרי
5.52	5.28.0	12.01	11.31	8.30	5.37	4.43	4.21	3.34	ג', י"א בתשרי
5.51	5.26.7	12.00	11.30	8.30	5.38	4.43	4.22	3.34	ד', י"ב בתשרי
5.50	5.25.5	12.00	11.30	8.30	5.39	4.44	4.23	3.35	ה', י"ג בתשרי
5.49	5.24.2	12.00	11.30	8.31	5.40	4.45	4.23	3.36	ו', י"ד בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
האזינו - שובה	5:56	7:07	6:11	7:09	6:02	7:08	6:14	7:10
יום-הכיפורים	4:54	6:05	5:09	6:06	5:00	6:06	5:11	6:07
חג-הסוכות	4:47	5:58	5:02	6:00	4:53	5:59	5:05	6:01

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

כל אחד יכול לשוב מאהבה - וברגע אחד!

ראיה על-פי נגלה מזה שרשע גמור שקידש על מנת שהוא צדיק גמור, שתשובתו היתה תשובה מאהבה • כיוון שהריחוק עצמו הוא הפועל את הצימאון לשוב מאהבה, נהפכים הזדונות לזכיות, ואילו בתשובה מצד פנייה אחרת - נשאר מהם רושם כשגגות • הכלי לאהבת ה' בלי גבול - אהבת-ישראל וצדקה ללא כל חשבונות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

במשך השנה יתבטלו לגמרי (ולא יישארו אפילו שגגות) - לא מספיקה תשובה מיראה ושמתימה לימי הרחמים והסליחות וימי התשובה שנקראים "ימים נוראים", על שם העבודה במידת היראה⁵, שעל-ידיה נעשים הזדונות כשגגות, אלא צריכה להיות תשובה מאהבה, שעל-ידיה נעשים הזדונות כזכיות.

וכיוון שכל אחד ואחד מישראל מבקש ומקבל מהקב"ה שנה טובה ומתוקה בכל הפרטים, משום שאין עליו עבירות כלל, אפילו לא בשוגג - על כן צריך לומר, שבכוחו של כל אחד ואחד מישראל להגיע לשלימות של תשובה מאהבה!

ב. ויש להביא ראייה לדבר מפסק-דין בנגלה בתורה - המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק

א. [.] כאשר כל בני-ישראל מבקשים ותובעים וסוף-כל-סוף פועלים הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה - צריך כל אחד ואחד להיות במעמד ומצב שאין עליו עבירות כלל, אפילו לא בשוגג ושהרי גם שוגג צריך כפרה משום שנקרא חוטא¹, כמו שכתוב בקרבן חטאת - שבא על שוגג - "והתוודו את חטאתם אשר עשו"², שאז ראוי הוא לקבל שנה טובה ומתוקה בכל הפרטים.

כיצד יכולים לבוא למעמד ומצב כזה אפילו אם במשך השנה היו עניינים שלא כדבעי למיעבד? - הרי זה על-ידי שלימות התשובה:

מצינו במרמא³ שיש ב' אופנים בתשובה: (א) תשובה מיראה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו כשגגות", (ב) תשובה מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו כזכיות".

ומזה מובן שכרי שהעניינים הבלתי-רצויים שהיו

(4) ראה אוה"ת ואתחנן ס"ע קעט ואילך. ועוד.

(5) ואעפ"כ, גם העבודה במדת היראה צ"ל באופן ר"גילו ברעדה" (תהלים ב, יא), אלא, שהגילה היא בהעלם, והרעדה היא בגילוי (ראה לקו"ת נצבים מז, רע"א).

(1) פרש"י נח ט, ה. שבועות ב, א (ר"ה תולה).

(2) נשא ה, כז.

(3) יומא פו, רע"ב.

(גמור) אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו⁶:

כדי להתהפך מרשע גמור לצדיק גמור (שאז קידושו קידושין) - לא מספיק ש"זדונות נעשות לו כשגגות", דכיוון שהשגגות צריכים כפרה לפי שנקרא חוטא, הרי גם לאחרי ש"זדונות נעשות לו כשגגות" (שלכן אינו נקרא בשם "פושע" ו"מורד" ח"ו), נקרא עדיין בשם "חוטא", ובודאי שאינו "צדיק גמור"; ורק כש"זדונות נעשות לו כזכיות" נעשה צדיק גמור.

וכיוון שהעילוי ד"זדונות נעשות לו כזכיות" (שעל-ידי זה נעשה מרשע גמור לצדיק גמור) אינו אלא בתשובה מאהבה, ולא בתשובה מיראה, או לשם איזו פנייה אחרת,

[שהרי הכוונה ב"תשובה מיראה" (בניגוד לתשובה מאהבה שעל-ידיה זדונות נעשות לו כזכיות) אינה ל"יראה" דווקא, אלא גם לכל שאר האופנים בתשובה שאינם מאהבה - כמוכן מביאור רבינו הזקן בתניא⁷ בתוכנה של התשובה מאהבה שעל-ידיה זדונות נעשות לו כזכיות: "אהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה... וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא... ולזאת צמאה נפשו ביתר עז.

. ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכיות הואיל ועל-ידי זה בא לאהבה רבה זו", כלומר, כיוון שה"זדונות" גרמו לו לבוא למעמד ומצב של צימאון גדול ביותר, שזהו עניין התשובה מאהבה, לכן, נעשים ה"זדונות" עצמם ל"זכיות", מה שאין כן בשאר אופני התשובה שאינם מאהבה, תשובה מיראה, או לשם איזו פנייה אחרת, שבהם לא שייך טעם הנ"ל, נעשים הזדונות כשגגות בלבד],

נמצא, שהמשמעות של פסקה-הדין שקידושו רשע גמור על מנת שאני צדיק גמור נחשבים לקידושין כיוון שהרהר תשובה, היא - שאפילו רשע גמור יכול להגיע לתשובה מאהבה על-ידי הרהור תשובה בשעתא חדא וברגעא חדא!

6 קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טוש"ע אה"ע סל"ח סל"א.

7 פרק ז. וראה לקו"ש ח"ז ע' 187 ואילך.

ג. ויש להוסיף, שכשם שמצינו בנוגע לבעל המקדש את האשה ("על מנת שאני צדיק גמור כו")

- מצינו על דרך זה גם בנוגע לאשה המתקדשת: המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים או מומים - "הלכה אצל חכם והתירה (מן הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא אותה (מן המומין) אינה מקודשת, מה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו (נמצא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין), ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא" (אבל עד עכשיו היו עליה, נמצא שבשעת תנאי הקידושין הטעתו)⁸.

ועל דרך זה בנוגע לקידושין בין הקב"ה וכןסת ישראל - שכאשר הקב"ה מקדש את כנסת ישראל על מנת שאין עליה עבירות (כמו נדרים ומומים), אזי לא מספיקה תשובה מיראה, שעל זה נאמר⁹ "ארפא משובתם", "משמע מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו"¹⁰ (כמו "אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת", כיוון ש"רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא"), אלא צריכה להיות תשובה מאהבה דווקא, שעל-ידיה "נעקר עונו מתחילתו"¹⁰ (כמו "אצל חכם והתירה מקודשת", כיוון ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"), וטעם הדבר, לפי שבתשובה מיראה "זדונות נעשות לו כשגגות", ששוגג צריך עדיין כפרה ותיקון, ובמילא "מקצת שמו עליו", מה שאין כן בתשובה מאהבה, ש"זדונות נעשות לו כזכיות", לא נשאר שום רושם כלל, ועד שלא שייך אפילו לומר "ארפא משובתם", כיוון שאין כאן "משובה" כלל, כי אם "זכיות" בלבד.

וכאמור, בעניין זה אין צורך באריכות זמן [על דרך מאמר רבינו הזקן¹¹ בנוגע לקביעות בלימוד התורה, ש"קביעות" היא לא (רק) בזמן, אלא בנפש], שכן, בשעתא חדא וברגעא חדא, יכולים - על-ידי "הסתכלות החזקה" (כלשון כ"ק מו"ח ארמו"ר במאמר¹²) - להתהפך מן הקצה אל הקצה, ולבוא

8 כתובות עד, רע"ב (ובפרש"י).

9 הושע יד, ה. יומא פו, סע"א.

10 פרש"י יומא שם.

11 לקו"ד ח"א ז, א. וראה גם סה"מ תשי"א ריש ע' 242. ועוד.

12 ד"ה כי קרוב תרפ"א פ"ו - שיי"ל בקונטרס ח"י אלו"ס (סה"מ תשי"א ע' 335), ולאח"ז בסה"מ תרפ"א ע' שלה.

אחר, ובודאי לא לעניין הפכי.

ה. ובנוגע לענייננו - תשובה מאהבה:

אף שאהבה היא עבודה קשה, הרי, הפעולה והתוצאה מזה היא שלא בערך יותר - שכאשר משתדל בעניין האהבה מתוך תנועה של קירוב והמשכה לדבר האהוב, הולך ומתקרב לדבר האהוב, ועד שבמידה ידועה (ובמשך הזמן - גם ללא מידה) נעשה הוא בעצמו הדבר האהוב, היינו, שהדבר האהוב הוא כל ענינו ומציאותו, ועד שאי-אפשר לחלק בינו לבין הדבר האהוב!

לתשובה מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו זכויות", כך, שכל העניינים הבלתי-רצויים מתבטלים לגמרי ולא נשאר מהם רושם כלל, ובמילא מקבלים בשעתא חדא וברגעא חדא כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

ד. [. . .] בהמשך למדובר לעיל אודות החילוק שבין תשובה מיראה לתשובה מאהבה - יש להעיר ממה שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר שיצא לאור

לאחרי מאה ועשרים שנה, כשיבוא לעולם העליון, אין רצונו לבזבז את הזמן על דיון עם הסוסים, שיזדרשו חלק בשכר הליכתו מליובאוויטש, כיוון שהם סייעו לו בכך

ויש להביא דוגמא לדבר - שמצינו בנוגע לרצון ש"במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא"¹⁵, וכן הוא בנוגע לאהבה, כפי שמצינו ב"שרפים" - שעבודתם היא (לא בעניין הרצון, אלא) באהבה ותשוקה גדולה לאלקות עד שנשרפים מגודל האהבה והתשוקה - שנאמר עליהם "שרפים עומדים ממעל לו"¹⁶ ("ממעל" לשם אד"), דכיוון שאהבתם ותשוקתם להיכלל בעצמות אור אין סוף שלמעלה משם אד' ("ממעל לו"), הרי הם נמצאים שם, "ממעל לו". ועל דרך זה בנוגע לתנועת ההמשכה והקירוב שבאהבה, שהולך ומתקרב לדבר האהוב עד שהדבר האהוב נעשה המציאות שלו, ואי-אפשר לחלק ביניהם. והתוצאה מזה בעבודה בפועל - שאין שום דבר שיוכל למנוע אותו לקיים רצונו של האהוב, עד כדי מסירת-נפש, ועוד יותר מזה!

וכמו שכתוב¹⁷ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", היינו, לא רק "בכל נפשך", "אפילו הוא נוטל את נפשך"¹⁸, אלא גם "בכל מאדך",

לקראת ח"י אלול¹³, וזה לשונו:

"היראה בנקל יותר להגיע אליה . . . (ו)אהבה הוא קשה יותר", ומהטעמים לזה - כפי שממשיך לבאר במאמר - ש"תנועת האהבה תנועה אחרת מכמו היראה, דיראה הרי אפשר הדבר שהוא מה שהוא, ויש לו יראה ופחד מאיזה דבר שחוץ ממנו, ומכל מקום הוא במציאותו, והאהבה תנועה כנפש קירוב והמשכה, ואם כן אינו לעצמו, כי אם הוא הדבר שהוא למה שיכסוף ויאהב וישתוקק, אשר מובן היטב דאי אפשר שיהיו ב' אהבות, ואם כן בהכרח להפוך לבכו מאהבת עולם הוזה לאהבת הוי", וכפי שמביא לפני זה "המאמר המפורסם"¹⁴ דכשם שאי אפשר שישכנו האש והמים בכלי אחד, כן לא תשכון בלב המאמין אהבת הוי' ואהבת עולם הוזה".

כלומר: כיוון שתנועת האהבה היא קירוב והמשכה אל הדבר האהוב, מוכרח הוא לצאת ממקומו (מעמדו ומצבו) הקודם ולהתקרב אל הדבר האהוב, וכמו כן אינו יכול להיות בתנועה של קירוב והמשכה לעניין

15) ראה כש"ט הוספות סל"ח. ויש"נ.

16) ישעי' ו', ב.

17) ואתחנן ו', ה.

18) ברכות נד, א (כמשנה). הובא בספרי ופרש"י עה"פ.

13) ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ב (סה"מ תשי"א ע' 323. תרפ"א ע' שכו). וראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' ה ובהערה שם.

14) ראה חובת הלבבות שער אהבת ה' בתחלתו.

"מחמיר (החסיד) לשורפן (ולא לקוברן) אף על גב שמזיק לו" (ש"ש"רפת צפורן (וכל דבר הבא מן האדם) מזקת לאדם)²⁵, ולא עוד אלא שלמרות שההיזק לעצמו בשריפת הציפורניים עלול וקרוב יותר מאשר החשש הרחוק שבקבורת הציפורניים "דהדרי ומגלו"²⁶ - אינו מתחשב עם אפשריות ההיזק לעצמו, העיקר שימנע אפשריות מציאות רחוקה של היזק לזולת, אף שעל-פי שולחן ערוך בודאי אינו חייב בכך.

ועל דרך זה בנוגע לצדקה: אף-על-פי שכבר נתן מעשר, ולהיותו מהדר, ומהדר מן המהדר, נתן גם חומש, ונתן המעשר והחומש מכל סוגי הרווחים - הן מהשדות (מעשר עני של תבואה ופירות), והן מה"פרקמטיא" (מעשר כספים), מבלי להתחשב בחילוקי הדעות שבדבר אם גם מעשר כספים הוא מן התורה או שאינו אלא מדרבנן²⁷ - אינו מסתפק בכך, וממשיך ליתן יותר ויותר, וכשצועקים לו "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש", צועק הוא שצריך לצאת מכל ההגבלות!

כשם שבאהבת ה' צריך להיות עד כדי מסירת-נפש, אף-על-פי שלא נתפרש בתורה החיוב דמסירת נפש²⁸, כמו כן פעל בעצמו שתהיה לו אהבת-ישראל באופן ד"בכל מאדך", ללא הגבלות, מבלי לעיין בשולחן ערוך אם צריך לעשות כך או כך, ולברוק שמא "עבר" ח"ו וח"ו על תקנת אושאו...!

ועל דרך שמוכא בספרים²⁹ על דרך הצחות הטעם שאין מברכים לפני קיום מצות הצדקה, כמו בכל המצוות, שאילו היה חיוב לברך לפני נתינת הצדקה, יהיו כאלה שירצו תחילה לטבול במקוה, או לומר תחילה "לשם יחוד", ובינתיים, מי יודע מה יקרה עם העני... יתכן שהמקוה יהיה סגור, והסידור לא יהיה בהישג ידו, וכיוון שקודם הטבילה במקוה ואמירת לשם יחוד אינו יכול לומר את הברכה, במילא, אינו

"בכל מדה ומדה שהוא מודד לך"¹⁸, שזהו עניין נעלה יותר מ"בכל נפשך" - כפי שמצינו בנוגע לחנניה מישאל ועזריה, שאף שקיימו הציוי "בכל נפשך", "אפילו הוא נוטל את נפשך", שעמדו במסירת נפש ליפול לכבשן האש, מכל מקום, "אילמלי נגדוה כו"¹⁹; ולמעלה מזה, "בכל מאדך", "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך", ללא מדידה והגבלה כלל - שלא שייך שום דבר איזה שיהיה ("אָט וואָס דער ענין זאָל נאָר זיין"), אפילו "נגדוה", שימנע ממנו לקיים רצונו של האהוב, כיוון שהוא והאהוב הם מציאות אחת!

ו. והנה, כדי שהקב"ה ייתן כוח וסיוע לעבודת אהבת ה' (כולל גם התשובה מאהבה) שתהיה "בכל מאדך", בלי גבול - צריכה להיות גם ההנהגה באהבת-ישראל (שהיא חד עם אהבת ה', כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰ שאהבת ה', אהבת התורה ואהבת-ישראל כולא חד) בלי גבול:

ההתעסקות באהבת-ישראל, "ואהבת לרעך כמוך"²¹, יכולה להיות באופן שעושה חשבונות באיזו מדה ועד כמה חייב הוא לעזור ולסייע לזולת, עד פה ותו לא. ולדוגמא: במצות צדקה, ייתן רק כמה שמחויב על-פי שולחן ערוך - מעשר, ולכל היותר - משום מצוה מן המובחר - חומש, ולא יותר, ומה גם - טוען הוא - שיש תקנת אושא ש"המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"²². ועל דרך זה לא יעזור לזולת במקום שעל-ידי זה יכול לגרום לעצמו היזק - כיוון שעל זה אין חיוב בשולחן ערוך.

על כך אומרים לו שההתעסקות באהבת-ישראל צריכה להיות ללא חשבונות כלל, למעלה ממדידות והגבלות, כולל גם למעלה ממדידות והגבלות שהשולחן ערוך - על-פי מדת חסידות - כדברי רבינו הזקן²³ בפירוש השם "חסיד" על-פי דברי הגמרא²⁴ "שורפן חסיד קוברן צדיק", שלטובת הזולת (שלא תעבור עליהם אשה מעוברת)

(25) תוס' שם.

(26) פרש"י שם.

(27) נקבצו הדעות בס' מעשר כספים (ירושלים תשל"ז) פ"ו.

(28) ראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"ט ע' 121. וראה גם ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ג (סה"מ תשי"א ע' 327. תרפ"א ע' שלא).

(29) דעת זקנים (איטינגא) פ"ז בשם הרה"ק בעל "בני יששכר"

מדינוב. שיה שרפי קודש (ח"א אות תרנו) בשם הרה"ק

ר"ב מפשיסחא.

(19) כתובות לג, רע"ב.

(20) סה"מ תשי" ריש ע' 105. ועוד.

(21) קדושים יט, יח.

(22) כתובות נ, רע"א. וש"נ. שו"ע יו"ד ר"ס רמט וברמ"א שם.

(23) לקו"ד ח"א סח, א.

(24) נדה ז', א. וש"נ. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סר"ס ס"ד.

יכול ליתן צדקה לעני...

בעניינים אלה - צדקה ואהבת-ישראל - אין לעשות חשבונות, ומה גם שחבל על הזמן שמבזבזים על עשיית חשבונות.

- מספרים³⁰ על אחד החסידים שהיה מקפיד לילך רגלי לליובאוויטש, וגם בזקנותו, כשבניו הציעו לשכור עבורו עגלה, לא הסכים לנסוע בעגלה, באומר, שלאחרי מאה ועשרים שנה, כשיבוא לעולם העליון, אין רצונו לבזבז את הזמן על דיון עם... הסוסים שידרשו חלק בשכר הליכתו לליובאוויטש כיוון שהם סייעו לו בכך! שכן, אף שיוכל להתטען עמם, מכל מקום, חבל על הזמן!...

עשיית חשבון הוא אמנם דבר חשוב, אבל, יש להשאיר זאת עבור עניינים כאלה שבהם מוכרחים לעשות חשבונות³¹, ואילו בצדקה ואהבת-ישראל - אין לעשות חשבונות כלל.

ז. ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו³²:

כאשר הנהגתו בצדקה ("החיית את נפש העני") ובאהבת-ישראל היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, אזי יכול לדרוש שיתנו לו צדקתו של הקב"ה ("לך הוי' הצדקה") באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, היינו, שהשפעה מלמעלה לא תהיה באופן של גבורות, מדידה והגבלה, אלא באופן של התרחבות והתפשטות, למעלה ממדידה והגבלה (כמבואר באגרת הקודש³³ ב' אופני ההשפעה מלמעלה).

ובעומק יותר:

כיוון שאהבת-ישראל קשורה עם אהבת ה' (כמוזכר לעיל שג' האהבות, אהבת ה' אהבת התורה ואהבת-ישראל כולא חד), הרי, על-ידי אהבת-ישראל בלי-גבול נעשית גם אהבת ה' (תנועת הקירוב וההמשכה לעצמות ומהות א"ס ב"ה) בלי-גבול, עד שנעשה חד ממש עם מהותו ועצמותו יתברך, וכיוון שהוא יתברך תכלית הטוב, הרי בדרך ממילא יומשך לו גם למטה טוב בלי-גבול, שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

(מהתוועדות ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשי"א. תורת מנחם כרך ג עמ' 318-326, בלתי מוגה)

30) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ס"ע רסט ואילך.
31) וע"ד הסיפור בנוגע ליגיעה בתורה - שכאשר רבינו הוקן רצה ליתן להצ"צ עניני תורה באופן של מתנה, לא הסכים, באמרו, שרצונו להגיע אליהם ע"י יגיעה, ולאח"ז התחרט על זה, באמרו, שהי' לו ליקח במתנה, ואת היגיעה הי' יכול לנצל עבור עניינים נעלים יותר (ראה לקו"ש חט"ו ע' 81. ועוד).

32) סוטה ח, ב ואילך.
33) סי"ג (ק"ט, א).

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

עשרת ימי תשובה

לשוב בשמחה

עבודת התשובה, אף שהיא קשורה בצער עמוק, חייבת להיעשות מתוך שמחה. שהרי כל מצווה יש לקיים מתוך שמחה, שמחה של מצווה, ואם-כן, בוודאי שיש לקיים מתוך שמחה מצווה חשובה כתשובה, שבכוחה לתקן פגמים בכל המצוות. ואכן, נוסף על תחושת הצער שבתשובה, יש בה גם שמחה, שהרי היא מאפשרת לחוטא לחזור ולדבוק בקב"ה, ואין לך שמחה גדולה מזו. במילים אחרות: שני חלקים בתשובה: (א) חרטה על העבר, (ב) החלטה טובה על להבא. החרטה נעשית מתוך מרירות, ואילו ההחלטה הטובה נעשית בשמחה עצומה.

(ליקוטי שיחות כרך ב, עמ' 389)

ענוה ותשובה

מי שהוא גס-רוח ושחצן, קשה לו להגיע לידי תשובה, וייתכן שלעולם לא יבוא לידי כך. ושלוש סיבות לדבר: א) אדם כזה ימצא תמיד סיבות והצטרפויות להנהגתו הרעה, ויוכיח כי לאמיתו של דבר הצדק איתו. (ב) אם נכשל בעניין שלא ניתן לעוטפו במעטה של יושר, יתלה את הקולר באחרים (בסביבתו; ביצור-הרעה הגדול; וכיוצא בזה), כך שהוא עצמו יישאר תמיד חף מפשע. (ג) אם אינו מצליח למצוא סיבה חיצונית ו'תירוץ' להנהגתו הרעה, יעדיף להתעלם ממנה כליל, בבחינת "על כל פשעים תכסה אהבה". לעומת זאת, הענוותן מסוגל לשפוט את עצמו ולהוציא פסק-דין אמת, בלי סילוף עובדות וכלי להמציא אמתלאות שאין להן שחר.

(ליקוטי שיחות כרך א, עמ' 130)

חמש דרכי תשובה

הרב הצדיק רבי זוסיא מאניפולי אמר: חמש דרכים בתשובה רמוזות בראשי-התיבות של המלה 'תשובה', ואלו הן: "תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ" - תשובה הבאה מתמימות-הלב ורצינות, וכנאמר באברהם אבינו: "ומצאת את לבבו נאמן לפניך". "שיוויית ה' לנגדי תמיד" - תשובה הבאה מתוך כך שאדם זוכר תמיד שהקב"ה בורא את העולם ומלואו בכל רגע ורגע מאין ליש (השם המפורש, הוי"ה, הוא לשון מהווה). "ואהבת לרעך כמוך" - תשובה הבאה מלב טוב, וכפי שאמר אדמו"ר הזקן, שאהבת-ישראל היא ה'כלי'

לאהבת־ה'.

"בכל דרכיך דעהו" - מי ששם ליבו למאורעות חיים, אינו יכול שלא להבחין ביד ההשגחה העליונה, המנחה אותו בדרכו, וראיית השגחה פרטית זו מעוררת אותו לתשובה. "הצנע לכת עם ה' אלוקיך" - על האדם להצניע ולהסתיר את חסידותו מעיני הרואים. זהו שאמרו "לעולם יהא אדם ערום ביראה", כלומר: עליו להיות "ערמומי" ולמצוא דרכים איך להעלים את יראתו וחסידותו מזולתו.

(היום יום ג' בתשרי)

עקירת העוון מעיקרו

תשובה מציינת שיבה וחזרה; החוטא חוזר למעמדו ולמצבו קודם החטא, וכלשון ספר התניא - "שיהיה לרצון לפני ה', ומרוצה וחביב לפניו יתברך כמו קודם החטא". היינו, שהתשובה מוחקת לגמרי את רושם החטא באשר לעתיד.

אך לא זו בלבד שהתשובה פועלת מכאן ולהבא, אלא בכוחה לשנות אף למפרע, שכן היא מסוגלת לתקן את פגמי העבר, וכפי שאמרו חז"ל, שתשובה מיראה היא מכאן ולהבא, וכבעל-מום שנתרפא, ש"מקצת שמו עליו", ואילו תשובה מאהבה עוקרת את העוון מתחילתו, כאילו לא חטא מעולם.

כוח על-טבעי זה שיש לאדם - היכולת לשנות את העבר - יש להסביר בשלוש דרכים:

א) התשובה מחדשת את הקשר בין האדם לקונו. ומכיוון שהקב"ה הוא מעל לזמן - היה, הווה ויהיה כאחד - יש גם באדם מעין תכונה זו.

ב) יהודי בעצם הוא טוב, וגם בעת החטא היה דבוק באלוקים, אלא שדבקות זו לא היתה גלויה. לכן יכולה התשובה לעקור את החטא למפרע, שכן לא מדובר כאן בהתהוות חדשה, אלא רק בגילוי הטוב הקיים מכבר.

ג) על יסוד ומעין הדין ש"כל העומד לחתוך - כחתוך דמי", יש לומר אף כאן: כל העומד לשוב - והלוא אין יהודי שלא יחזור בתשובה בסופו של דבר - כאילו שב. נמצא, שכבר בעת החטא חל עליו כלל זה וכאילו כבר עשה תשובה (אלא שעליו לשוב בתשובה בפועל, כדי לבטל בפועל את החטא).

(ליקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 54)

מזדונות לזכויות

חז"ל אמרו שתשובה מאהבה הופכת את הזדונות לזכויות.

בטעם הדבר מבואר בספר התניא: "כי עד הנה היתה נפשו בארץ צייה וצלמוות... ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת צמאה נפשו ביתר עוז מצימאון נפשות הצדיקים... ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכויות, הואיל ועל-ידי זה בא לאהבה רבה זו".

והרי דוגמה לדבר בהלכה: יש אומרים שגם מכשירי מצווה דוחים שבת (למשל, מותר לחלל את השבת כדי לעשות איזמל לצורך ברית-מילה), שכן, הואיל ולא ניתן לקיים את המצווה בלי הכנה זו, נמצא שההכנה היא בכלל המצווה והמצווה מעניקה לה חשיבות גדולה. אף בענייננו: מכיוון שבכדי להגיע לדרגה נעלית בקיום המצוות ("אהבה רבה") היה נזקק כביכול לחטא (והיינו, שהחטא הוא שגרם לו להתעורר באהבה רבה), לכן נעשה החטא (בדיעבד ולאחר שעשה תשובה) חלק מעבודת התשובה, והוא עצמו נעשה מצווה.

(ליקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 187)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת האזינו¹

ח' בתשרי, שבת שובה

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשון, ולא כמו שנוהגין עכשיו"⁵.

ערבית. יש להזכיר לציבור - לפני התפילה⁶ - את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה ושבת-תשובה. בברכת 'מגן אבות' אומרים: "המלך הקדוש".

הפטרה: "שובה ישראל" עד "ופושעים יכשלו בם"; "מי א-ל כמורך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב-י. מיכה ז, יח-כ⁷). נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו⁸.

מנחה. קוראים בפרשת ברכה. צדקתך⁹, קדיש תתקבל. לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום. בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות¹⁰.

"כל ענייני 'שבת שובה' שייכים לכל אחד ואחד מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת-התורה וכו'"².

"בשבת שובה - מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה"³.

בשבת שובה יש להחליט ההלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת - על-ידי הכנסת אורחים בסברי-פנים-יפות וכו')⁴.

(5) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ב. נתבאר בלקוטי-שיתות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספות ב'תורת מנחם - התנועותיות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 25) וסוכם ב'שולחן המלך' שם, שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ, כי גם זה נכלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.

(6) ובליט-ברירה יש לדון להתיר זאת גם באמצע התפילה, ראה בלוח-השבוע לפרשת ראה.

(7) ספר-המנהגים עמ' 33. לוח כולל-ח"ד.

(8) שו"ע אדמוה"ז סי' רפד ס"ח, ונתבאר בלקו"ש ח"ד עמ' 144 שאין מקום לקטן - שפטור מכל המצוות וממילא אין שייך אצלו (שלימות) עניין התשובה - שיאמר ההפטרה ד'שובה ישראל', ע"כ. והיינו אפילו "במקרים יוצאים מהכלל", כי בלא-הכי הרי "אצל חסידים לא נהגו לתת מפטיר לקטן" (התנועותיות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334).

(9) ע"פ סידור אדמוה"ז לפני "למנצח יענד", והטעם שהרי ערב יו"כ אינו נהוג כיו"ט אלא מהלילה ממש ולא ממנחה שלפניו - שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ה.

(10) לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60, ע"פ המובא בספר-

1) המהר"ל מפראג (ס' הזכרונות' לאדמו"ר מהוריי"צ ח"א פכ"ט) והמגיד ממורטט (ס' התולדות - אדמו"ר מהר"ש של הרבי, עמ' 74) ציוו ללמוד שירת האזינו בע"פ. ובסה"ש תש"א (עמ' 56. בלה"ק - עמ' מו). "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בע"פ". ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עיי"ש.

2) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדוליישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו לאחר גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה" [וצ"ע להתאים לזה את האמור באותו עניין בספר 'החינוך והמחנך' עמ' 61]. ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עלייה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו". ומזה ברור שהכוונה לכל שבת.

3) ד"ה "שובה ישראל" תשמ"מ ס"א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; ב'תורת-מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

4) 'התנועותיות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה ב'התנועותיות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

יום ראשון

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מוצאי שבת:

ערבית. אין אומרים 'יהי נועם', 'ואתה קדוש'¹¹.

אין מקדשין את הלבנה עד מוצאי יום הכיפורים¹².

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון¹³.

סדר כפרות¹⁴:

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום הכיפורים¹⁵. הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, וזכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת¹⁶ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד¹⁷.

המנהגים עמ' 34. וראה ביאור בזה בלקו"ש כרך כא עמ' 84 ('שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א סי' קנד). לפעמים יצאו י"ח סעודה ג' באכילת מזונות אחר קידושא רבא, כמובא בלקוטי שיחות שם הערה 7 ושי"ן.

11) לוח כולל-חב"ד.

12) רמ"א סו"ס תרב (לא הובא בשו"ע אדמוה"ז שם, אך כן משמע בסיום מנהגי יוהכ"פ בספר-המנהגים עמ' 59).

13) לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעהמ"ט אחר חצות אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט אז, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כער"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה.

14) ב'אוצר' עמ' קעח, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"ן).

15) סידור אדמוה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת-ימית-שובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוהכ"פ סי' א אות ב).

16) יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או מ' יום ע"כ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

17) סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישינן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממדכי קטן. פמ"ג שם) - כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום הכיפורים וכיוצא בזה - איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיוון דלא שכיחא כו', ובפרט בנדוד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק - ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלום", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, והזורים ואומרים "בני אדם..." כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלום" - שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים¹⁸.

אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת¹⁹.

המהדרין מכסים בעצמם את הדם בכרכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות²⁰. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בַּעֲפָר"²¹.

זח) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו - העיר, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו, ולא מסתבר לומר שהכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

18) ספר-המנהגים עמ' 58. בשער-הכולל (פמ"ד ס"ב) כ' שאדמוה"ז השמיט מסידורו הלשונות "חליפתנו, חליפתכן, חליפתהן" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכפר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגנו בפועל.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט - כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה - מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה - כעין שריפה (כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק. ולהעיר משעה"כ הנ"ל, ששלל כ"ז, ומ'רשימות' יד עמ' 14 שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא ה' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו), ראה מטה-אפרים סי' תרד-תרה ס"ה.

19) שער-הכולל פמ"ד סוס"ב.

20) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קעז, עיי"ש.

21) כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל שי' רסקין, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

וראה שו"ע יו"ד סי' ס"ב ודרכי-שובה שם ס"ק טז.

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגירו נפרדים, ולא גושים) גם למטה, לפני השחיטה, שישפך הדם עליו. ממתנינים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד

אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה לא יברך
'שהחינו'²².

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי
משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות
כך.²³

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות
על הגג או בחצר, לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי
לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים.²⁴

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות
הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי.²⁵ אם נותנים את
העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש
להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד
להכשירם במליחה כדת וכדין.
אסור להתענות היום.²⁶

בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה",²⁷
ולא "אבינו מלכנו".²⁸

אין מאריכים היום בתפילת שחרית.²⁹
מבקשים 'לעקאח' (עוגת רבש), וגם אוכלים
ממנו.³⁰

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח'
לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת
וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה
ומתוקה".³¹

בדרך-כלל אין רגילים בין אנ"ש ללכת היום

בעפר (כנ"ל) - שו"ע ונו"כ שם.

22 שו"ע אדמוה"ז או"ח סי' כב בקו"א. וראה לקו"ש חי"א
ס"ע 288.

23 'רשימות' הנ"ל, עמ' 17. וכן נהג הרבי, 'אוצר' שם.

24 שו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ו. וראה 'רשימות' שם, עמ' 18.

25 ראה גם 'רשימות' שם.

26 שו"ע אדמוה"ז סי' תרד ס"א, עיי"ש בארוכה ובנתיב-
החיים 'דיני עיוהכ"פ' סק"ד.

27 סידור אדמוה"ז, ובשו"ע שלו סי' א (מהדו"ק) סי"ז, נא
ס"א, ות"ד ס"ו. וראה צמח-צדק (שער המילואים, חידושים,
טז ע"ב) שתמה ע"ז, ונתבארו דבריו בלקו"ש חי"ז עמ' 426.

28 שם ס"ז.

29 קובץ-ליובאוויטש גיליון 5 עמ' 71, ועוד בשוחות אדמו"ר
מהוריי"צ, נסמנו ב'אוצר' עמ' קפ.

30 ספר-המנהגים שם. הטעם, שאם נזר עליו ח"ו שידקק
למתנת בשר ודם, יצא ידי-חובה בקבלת ה'לעקאח'. הובא
בלקו"ש חי"ד עמ' 373.

31 ספר-המנהגים שם.

לקברי צדיקים.³²

מרבנים בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה.³³
הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות,
מתפרדים הקליפות".³⁴

מרבנים באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים - ערב
יום-הכיפורים ויום-הכיפורים.³⁵ וכל האוכל ושותה
בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו
התענה תשיעי ועשירי.³⁶

נוהגים לאכול 'קרעפיין' (כיסני-בצק ממולאים
בבשר).³¹

היום טובלים פרוסת המוציא ברבש,³⁷ אבל על
השולחן שמים גם מלח.³⁸

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל,
כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וכיציס
כלל.³⁹

לפי הוראת הרבי, אחר חצות היום יקרא כל אחד
לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים.⁴⁰

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת
אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות,
קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים
האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר
שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה.
לפני טבילה ותפילת מנחה.³⁵ נוהגים ללקות ל"ט
מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה - מוטה,
ופניו לצפון.⁴¹ סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף

32 למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ה
מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה בהרבה שנים. ידוע
שהלך בשנים תשי"א ותש"נ - 'אוצר' עמ' קפד.

33 מטה-אפרים סי' תרז ס"ג.

34 לוח כולל-חב"ד. ספר בעש"ט עה"ת, ר"ה ויו"כ, אות מח.

35 סידור אדמוה"ז.

36 בשער-הכולל (מדג), משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא
שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע.

36 שו"ע אדמוה"ז סי' תרד ס"א.

37 היום-יום ח"ב (הוספות להיום-יום בלה"ק - קטע מס' 21.
'צדיק מלך' חי"ז עמ' 298).

38 שו"ע אדמוה"ז סי' קסז ס"ח.

39 שו"ע אדמוה"ז סי' תרז ס"ח.

40 האמירה - ע"פ 'התוועדות' תשמ"ה ח"א עמ' 351. זמנה
- ע"פ 'התוועדות' תשמ"ו ח"א עמ' 396.

41 שו"ע אדמוה"ז סי' תרז סי' א-טו (מלבד שני הפרטים - זמן
המלקות, ואמירת הנלקה, שההוראה בספר המנהגים אחרת).

"יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום-הכיפורים"⁵².
 מפסיקים לאכול מבעוד יום⁵³.
 הדלקת הנרות: מברכים: "להדליק נר של יום-הכיפורים", ו"שהיינו"⁵⁴.
 מרבים בנרות בבית-הכנסת⁵⁵.
 כל איש נשוי מדליק "א לעבעדיגע ליכט" | = נר חיים. ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה⁵⁶.
 חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש הקיטל לחופה, אינו לובשו ביום-הכיפורים⁵⁷. אבל (רח"ל) בשנת האבלות - ילבשו⁵⁸. אין להיכנס בקיטל לבית-הכיסא⁵⁹.
 מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליו לפני השקיעה⁶⁰.
 נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה⁶¹.

שמאל ותחתיהם באמצע⁴², וחוזר חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'הוא רחום'³¹, בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.
 אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה⁴³ וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגיר⁴⁴.
 בתפילת מנחה בלחש, אחר 'יהיו לרצון' הראשון, אומרים וידי ו'על חטא'⁴⁵.
 בכל הווידויים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידוי⁴⁶. מפסיקים קימעה במקומות המופסקים במחזור בנקודותיים לאחריהם ('דברנו דופי': - "טפלנו שקר": - "קישנו עורף:"). מכים על החזה באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו הרשענו"⁴⁷, ובעת אמירת: 'על חטא... 'ועל חטאים... 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו'⁴⁸.
 אין אומרים "אינו מלכנו".
 בסעודה המפסקת⁴⁹ - המאכלים יהיו ללא מלח⁵⁰.
 אנשים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁵¹.

52 דעה שנייה ("וי"א", לאחר דעה ב'סתם') בשו"ע אדמוה"ז תרו סי"ג. ורבים נוהגים גם בזה.
 53 סי' תרח ס"א-ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות. וכשמפסיק לפני-כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"ז.
 54 מחוזה"ש, לוח כולל-חב"ד.
 55 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ד. לוח כולל-חב"ד.
 56 במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה) מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני הוורים נפטרו, אבל להורה-הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד). שם ובאלף-המגן ס"ק יח ישנן דעות שונות איזה מהנרות יהיה בביתו ואיזה בבית-הכנסת, ובשו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ד איתא, שגר חיים הוא בבית-הכנסת (באג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ד עמ' קנב - שיש להניחו במקום שאינו עלול לכבות בנקל, עיי"ש). ולכן מביא בשבח-המועדים עמ' 44 שגר הנשמה יהיה בבית ויבדיל עליו במוצאי יום-הכיפורים.
 57 ספר-המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו עמ' קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא לבש בפועל את הקיטל בחופתו - ילבשו עתה, כי עניינו הוא "אחת בשנה".
 58 'אוצר' עמ' קצח.
 59 ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' כא ס"ג.
 60 שו"ע אדמוה"ז סי' יח ס"ג, לוח כולל-חב"ד. וראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותו בלילה, מפני שהדבר ידוע שאז אין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' יח ס"ד.
 61 'אוצר' עמ' קצו, מספר מאמרי אדמוה"ז הקצרים עמ' שלו (לענין יו"כ), וספר-המנהגים עמ' 46 לענין תשעה באב.

42 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"ז.
 43 'אוצר' עמ' קפח.
 44 מט"א סי' תרו ס"ח.
 45 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו סי"ב. גם נשים נשואות טובלות, עיי"ש סי'א, ההמבא בס' 'כבודה בת מלך' עמ' קעו.
 46 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"א-ג. לכאורה, אין להכות על החזה ב'סלח לנו' בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הווידוי **שבסופה**, וכההוראה: "על-חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקו"ש ח"ט עמ' 386). ועצ"ע מלשון הרבי בנדון בספר-המנהגים ר"ע 65 "ממוצאי (ולא: מערב) יוהכ"פ...". וראה הדיון בזה ב"התקשרות" גיליון שעט בסופו. אבל הרה"ח ר' אלי' שי' זילברשטרומס מספר, שבשנת תשכ"ז וכן בשנת תשל"א (או תשל"ב) עמד מקרוב וראה בבירור שהרבי מכה על ליבו, הן בשחרית (ומתאים ללשון ספר-המנהגים הנ"ל) והן במנחה.
 47 'אוצר' עמ' רא, ממנהג הרבי.
 48 סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמח.
 49 יאכל לפחות כוית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת הנחנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידים (שו"ע אדמוה"ז סי' קנח ס"ב).
 50 כמה טעמים בדבר, והטעם הפשוט הוא כדי שלא יצמא למים ביום-הכיפורים - סה"ש תרצ"ז עמ' 157.
 51 שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ח ס"ח.

לפני ההליכה לכל-נדרים - ברכת הבנים והבנות.⁶²
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידיו
 הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית.
 כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדותיו, כשידיו
 למעלה מראשה של כל אחת ואחת.⁶³
 רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "ברכך" (עד
 כולל "ואני אברכם").⁶⁴
 אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי
 התהילים שקודם כל-נדרים) וידוי - 'אשמנו' ועל-
 חטא, וכן נהגו רבותינו נשיאינו.⁶⁵

יום שני

י' בתשרי, יום הכיפורים

אין מדקדקים לומר כל-נדרים מבעוד יום.⁶⁶
 לפעמים, היה מורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן
 'אבינו מלכנו', ואחר-כך אמרו את תשעת מזמורי
 התהילים קטו-כג שקודם כל-נדרים.⁶⁷
 פותחין הארון, ומוציאים לפחות שלושה ספרי-
 תורה.⁶⁸ ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'.⁶⁹
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו.⁷⁰
 שני אנשים כשרים פונים עם ספרי-התורה למקום
 הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספרי-
 התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין
 עומדים איתם על הבימה.⁷¹
 מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ."
 "על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך
 הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים

סביבו, שהם בית-דין, ישמעו.⁷⁰
 פסוק "אור ורוע" - פעם אחת ובקול רם.
 כל-נדרים: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן
 שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ.⁷¹
 "ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים
 ואחר-כך הש"ץ ג' פעמים.⁷²
 הש"ץ מברך 'שהחינו' בקול רם, והקהל מברך
 כל אחד לעצמו בלחש, ויזוהרו לסיים קודם שיסיים
 הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו.⁷³
 יש להכריז בבית-הכנסת, שמי שבירכו 'שהחינו'
 בשעת הדלקת הנרות - לא יברכה עתה.⁷²
 מחזירים את ספרי-התורה וסוגרים הארון.

תפילת ערבית:

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים
 בקול רם.⁷⁴
 אחר עלינו - קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים
 א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכונים שניקוד כל
 שם הוא כמו בתיבת 'בברית', כנדפס במחזור), קדיש
 יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך
 את כל התהילים (והתחילו שוב מתחילתו).⁷⁵
 לעניין לימוד מסכת יומא ביום-הכיפורים, כתב
 הרבי "אבל לא ראיתי שרבים נהגים כן. ולולי
 דמסתפינא לומר - אפילו לא מספר ניכר כלל. ובדבר
 הרגיל ונעשה בפרסום, 'לא ראינו' - ראינו".⁷⁶
 קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בשבת ויום-טוב.
 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ועל
 חטא.⁷⁷
 קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים:
 ככר-קלב.⁷⁸

(62) ספר-המנהגים שם.

(63) 'אוצר' עמ' קצד.

(64) שם עמ' קצה, ומציין לשיחת ליל שמח"ת וש"פ בראשית
 (ב) תשד"מ, עיי"ש.

(65) לוח כולל-הב"ד, משו"ע אדמוה"ז ס' תרו סו"ס ב, למרות
 שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בווידוי
 זה (רשימות' ד, עמ' 17). הרבי היה אומר זאת בקביעות.

(66) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדמוה"ז ס' תרי"ט
 ס"ד.

(67) שם עמ' רבי"ג.

(68) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

(69) סידור אדמוה"ז. וב'המלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן
 לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

(70) קובץ יגדיל-תורה (נ.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

(71) שו"ע אדמוה"ז ס' תרי"ט ס"ג.

(72) ספר-המנהגים עמ' 63.

(73) שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח.

(74) שם ס"ט.

(75) 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא
 מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא].

(76) מענה משנת תשמ"ה ('אוצר' עמ' רלב), למרות שהמנהג נוכר
 ונתבאר בשו"ע רבינו ס' תרכ"א סט"ז.

(77) ספר-המנהגים עמ' 59.

(78) ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם
 קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר
 לשינה (לפי נוסח אדמוה"ז שאין מפקיין במאומה בין ברכת

מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר⁸⁵.

הכנהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע⁸⁶.
אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"⁸⁷.

"כל מי שמכוין בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'⁸⁸.

הרבי עמד באמירת הפיטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.
בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבנונו של עולם", ככתוב במחזור.

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר⁸⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'⁹⁰.
בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית"⁹¹.

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות⁹². אבֵּל (רח"ל) בשנה הראשונה למות

מי שצריך לאכול ביום-הכיפורים⁷⁹, אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם-משנה. אבל אומר בברכת המזון 'יעלה ויבוא', ואומר "ביום-הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"⁸⁰.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאים מגיל תשע והכחושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום⁸¹. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום-הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם⁸².

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדיון⁸³.
היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך "אשר יצר" בידיים שהורות. אבל ביום, דיי בכך שעשה צרכיו (אף ל'קטנים'), כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך⁸⁴.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר

85 שם ס"ב ג. לענין נט"י - גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.

86 לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובסיל' תרכ"א סי"ז, שהלויים נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ס"ק ט, שבח-המועדים עמ' 50 וש"נ.

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע - הוראת הרב, 'אוצר' עמ' רז. ומ"מ ישבו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ"פ (לקו"ש שם).

87 סידור אדמוה"ז.

88 ספר המאמרים תש"ג עמ' 11.

89 ודלא כמנהג העולם, 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רכ.

90 הנוסח המורגל ב'מי שברך' זה היום: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוגי בן פלוגי) בעבור שעלה לתורה לכוון המקום ולכוון התורה ולכוון יום הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמין" (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם?) בר"ה אומרים "יום הדין").

91 סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח סי' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד,א.

92 קיצור שו"ע קלג,א. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם.

'המפיל' לשינה). ובמחזהו"ש, הוצאת קה"ת כפר-חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'.

79 לענין שיעורי כעויות (זמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. מדות ושיעורי תורה עמ' רמט. שיעור אכילה - 30 סמ"ק מוצק (נפח קופסת גפרורים רגילה), שיעור שתיה - 40 גרם/סמ"ק נוזל. אכילה ושתייה אינן מצטרפות. ממתניים בין כמות לכמות 9 דקות, ואם א"א - לפחות 7 או 6 דקות. ומאחר 30 סמ"ק אינם 30 גרם (ראה קובץ גדיל תורה, ברוקלין, גיליון סה סימן סד), הרי ממוצע-הצפיפות בלחם לבן הוא 0.4 (12 גרם), בלחם אחיד 0.6 (18 גרם), וניתן ורצוי לדחוס את הלחם וכד' לכלי-המידה ככל האפשר. ובפירות וירקות המשקל שווה בערך לנפח.

80 שו"ע אדמוה"ז סי' קפח סי"ח; תרי"ח סי"ח (בשער-הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'יעלה ויבוא', וזכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משנ"ב סו"ס זה).

81 שו"ע אדמוה"ז סי' תרט"ז ס"ה וסי"א.

82 אלף-המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.

83 אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"ז עמ' ב.

84 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"ד-ה.

אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אך אינו אומר 'יזכור'⁹³. אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יכול לומר "אב הרחמים"⁹⁴. אם יש מילה בבית-הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "ברמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת - יחזירו את ספר-התורה לארון הקודש לפני שיוצאים⁹⁵.

ונתנה תוקף: (הרבי עמד באמירת פיוט זה) הש"ץ מתחיל, והציבור אומר עד "את גזר דינם". אחר-כך הש"ץ אומר בקול מ"כבקרת" עד סוף הקטע, והציבור מתחיל "בראש השנה" עד "ומי ירום". אז אומר הש"ץ בקול את כל הקטע, ובסיימו אומר הציבור ואחריו הש"ץ בקול רם "ותשובה... הגזירה". שוב אומר הציבור "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או עכ"פ מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הציבור ואחריו הש"ץ בקול רם "ואתה הוא... וקיים", ואז אומרים הציבור "אין קצבה" עד גמירא כשהש"ץ מסיים את הקטע בקול מתחיל הש"ץ "כתר"⁹⁶.

מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו'⁹⁷ וב'הכהנים' לבין

93 הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד עמ' שפג' לומר באופן שלא יהיה ניכר, וחבל שנשמטה שם), הרבאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכ"ב.

94 הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי"י הורה הרבי למוכיר הרי"ל שי' גרונר שיאמר זאת.

95 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדמו"ה" סי' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי... לפני הקדיש. ואולי ע"פ מש"כ בפסקי הסידור שלדעת אדה"ז לא די בפסוקים מלוקטים וצ"ל מזמור דווקא).

96 המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'תת' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשטות לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדמו"ה" סי' קכה סו"ס א. וראה בס' הפסק בתפילה מהדור"ק עמ' פ. וע"ע בשר"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' י' סוף אות ד).

97 הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ ברה"ה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותן **בלחש**. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים כ"קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשך נוסח עלינו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו

הקרקע.

בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך..."⁹⁸.

"מה שאומרים בסדר עבודה... 'הטאו, עו, פשעו... בני-ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית-ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁹⁹.

לאמירת 'הכהנים' עמד הרבי במקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)¹⁰⁰.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים, אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה¹⁰¹.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה¹⁰².

זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה¹⁰³.

לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד

- שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **הקהל** אומר הוא אלקינו, יאמר **הש"ץ** פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע.

98 סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

99 שו"ע אדמו"ה" סי' קיג סו"ס ג.

100 'רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

101 ספר-המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביהכ"פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא ראה לעיל ע"י ציון 76 ובהערה.

102 'אוצר' עמ' רלג. יש לברר אודות הי"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, שנדפסו באותיות רגילות ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא. וצ"ע אם גם בזה שגל הציבור "עסוקים באותו ענין").

103 שו"ע אדמו"ה" סי' תרכ"ג ס"ב.

מוצאי יום־הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ן במוצאי יום־הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' - לא ראיתיו. ובבית־הכנסת כאן אין נוהגין כן"¹¹¹.

תפילת ערבית¹¹² והבדלה - בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים¹⁰¹.

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר¹¹³, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה¹¹⁴.

במוצאי יום־הכיפורים אומרים: 'גוט יום־טוב'¹⁰¹. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת¹¹⁵.

"מי שכבה נרו ביום־הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום־הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום־הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא"¹¹⁶.

צום יום־הכיפורים הוא כ"ו שעות¹¹⁷, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות¹¹⁸.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכהנים, שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף

אחרי התקיעה¹⁰⁴.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים 'לעילא ולעילא מכל'¹⁰¹.

בנעילה אומרים "חתמנו" (בתפילה וב'אבינו מלכנו', במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר ונכתב").

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום¹⁰¹.

בפיוט 'ה' ה' - אזכרה אלקים ואהמיה", כמדומה שאומרים "ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית)¹⁰⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה¹⁰⁶.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול¹⁰⁷. כאמצע קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמנ', מנגנים 'מארש נפוליון'¹⁰⁸, ואחר־כך תוקעים תקיעה אחת¹⁰¹.

מעיקר הדין, מותר לתקוע אפילו בין השמשות¹⁰⁹. אבל כמה פעמים אירע בבית־המדרש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ן סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון מארש נפוליון עד צאת הכוכבים¹¹⁰. ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים (בת"א: 5:54. צאת היום כנהוג בת"א: 6:06).

104) ספר־המנהגים עמ' 64. לוח כולל־חב"ד.

105) כן מסר הרה"ח דה'אוצר'. מאידך, הרה"ח ר' נחום שי' קפלן (המשמש כש"ץ בבית חיינו) מסר, שאומרים הי"ג מדות גם כ'פזמון' בין בתי הפיוט, ולכן נשאר כך במחזור החדש שי"ל בשנים האחרונות בנ"י. וצ"ע. וראה לעיל הערה 102.

106) סה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ד ח"א דף נטא, איתא מהאי־טעמא לעשות אתחנתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

107) ספר המנהגים (שו"ע אדמוה"ז סי' תרכג ס"ח, כדעת הרמ"א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל־חב"ד מזכיר 'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו') ומנהג ירושלים, אף שבפועל בין אנ"ש גם בירושלים ת"ו אין מספיקים זאת. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה).

108) ספר־הניגונים, ניגון קע.

109) שו"ע אדמוה"ז סי' תרכג סעיף יא.

110) 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ב תשנ"ג.

111) אג"ק ח"ג עמ' רכ.

112) המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל' מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', וט' פרקי התהילים, ורק אחר־כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעלי־ידיה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). זאת ע"פ מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא.

113) שו"ע סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. מו. עב.

114) קצוה"ש סי' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.

115) סה"ש תרצ"ו עמ' 155 (כאחד מ"המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

116) שו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ח.

117) סה"ש תש"ה עמ' 21.

118) אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע בו אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרב).

זוהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין עלידי דיבור בזה¹²⁶. שנה אחת ראו שהרכי חוזר הביתה במוצאי יום הכיפורים, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה¹²⁷.

יום שלישי

י"א בתשרי

מחרת יום הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ס נאָמען)¹⁰¹. משכימים לבית הכנסת¹²⁸. אין מתענים עד אחר אסרו־הג. וחתן ביום חופתו - בין יום הכיפורים לחג הסוכות, מתענה¹²⁹.

יום חמישי

י"ג בתשרי

יום ההסתלקות־הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות: תרכ"ו־תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר הצמח־צדק¹³⁰.

אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל¹¹⁹. הברלה - יין, נר, הברלה. ומברכים דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום הכיפורים). ואם אין נר חוץ מזה שבבית הכנסת, ידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ובבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית הכנסת. ואם אי אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית הכנסת¹²⁰.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק הברלה זו) לעשות הברלה בעצמו¹²¹. ככל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הברלה (אלא אם כן בירכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום הכיפורים אפשר לתת¹²¹. אחרי הברלה מקדשים את הלכנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא־דוקא בטלית וקיטל¹²²], ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן¹²³. במוצאי יום הכיפורים - סעודה חשובה¹²⁴. עריכתה בהרחבה ממשיכה גשמיות על כל השנה¹²⁵. טובלים פרוסת המוציא בדבש³⁷, אבל על השולחן שמים גם מלח³⁸. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר בברכות־השחר¹⁰¹. הערב מתעסקים או על־כל־פנים מדברים על־דבר עשיית הסוכה¹⁰¹. ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם

119 (126) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רנא, ועוד.
127 מפי הרה"ח ר' דובער יוניק.
128 לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם סי"ד.
129 לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ב.
130 תיאור ההסתלקות, ותצלומו המצבה (החדשה) בס' 'ימי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.
בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות השם, לימוד מתורתו של בעל הילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה לענייני בעל הילולא וממלאי־מקומו; ולקיים התועדויות של שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה 'התועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292. לקו"ש חכ"א עמ' 276).

119 לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום - לקו"ש ח"ט עמ' 386. לפני קידוש לבנה - לוח כולל־חב"ד (וכן הורה הרבי במוצאי ת"ב, ס' משבחי רבי עמ' 151). עושים זאת רק כעת, עם תום שעות הצום, ולא לפני ערבית (וכיוון שעסוקים בתפילה, א"צ כלל ליטול ידיים אז).
120 שו"ע אדמוה"ז סי' תרכד ס"ה:ו. [מלשונו (ע"פ המג"א ס"ק ז, ע"ש בלבושי שרד) ברור, שגם בקביעות שיהכ"פ חל בשבת אין לברך על האש כשאין לו נר ששבת או נר שהודלק ממנו (ודלא כמשנה ברורה סוס"ק, ע"ש בשער הציון ס"ק ט)].
מדליקים אבוקה, או מדליקים נר ומקרבים את שלהבתו לנר ששבת, ומברכים על שניהם יחד.
121 'אוצר' עמ' רמח.
122 ראה אופני הנהגה שונים ב'אוצר' שם.
123 לוח כולל־חב"ד.
124 שו"ע אדמוה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה 'אוצר' עמ' רנ.
125 לשמע־אוזן עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה 'אוצר' עמ' רנא.

יום שישי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרבית בצדקה בערב סוכות.

עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעות חייטים' לחג הפסח)¹³¹. וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל לשלל אחד ואחד תהיה סוכה משלו¹³².

לפי הוראת הרבי, יש לקרוא אחר חצות את ההפטרה של מחר⁴⁰.

בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן אאמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי-יצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה¹³³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על-ידי זריקת כמה ענפים של סכך.

מכיוון ש"תשבו כעין תדורו" - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה "מצווה בו יותר מבשלוהו"¹³⁴.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך¹³⁵.

עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות¹³⁶.

מרבית בסכך¹³⁶. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמך יותר! עוד יותר סמך!"¹³⁷. וכדי "שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו¹³⁸ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אם יש חלל טפח ביניהם, או שהוא מתחתיו אפילו אין ביניהם חלל טפח]¹³⁹, ידאגו שישאר (מחוץ

לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג.

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה¹⁴⁰.

אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות¹⁴¹.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא¹⁴².

ארבעת המינים:

אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן, להדר לברך על אתרוג מקלבריה¹³⁶. גם בימינו, שיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה¹⁴³.

מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק¹⁴⁴.

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (הכפופים מכונים 'קנעפלאך' [כפתורים]).

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשררה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן-הצד קצת; לולב ישר; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השררה.

הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרבי¹⁴⁵.

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של

שו"ע אדמוה"ז סי' תר"מ ס"י, אך מתחתינו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שוע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפרימגדים).

140 ספר-המנהגים. אבל הבונים סוכתם בגינה, חובתם להכין לה רצפה מיוחדת, לבל ייכשלו בהשקיה בשבת ויו"ט (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' שלו ס"ט).

141 ספר-המנהגים, 'אוצר' עמ' רסז, וש"נ הטעם.

142 אך בין אנ"ש בארה"ק נפוץ לתלות סדינים לבנים מסביב, ותמונת הרבי. וצ"ע.

143 אג"ק ח"ג עמ' קי וחלק י' עמ' צה.

144 ולכאורה אם יש אפשרות עד"מ לקנות צהוב רק עם כתמי-עלים ('בלעטלאך') שהזהירות מהם היא רק הידור-שלייפי, יש להעדיף את הצהוב. ולפלא שרבים מאנ"ש אין מקפידין ע"ז, ובפרט שאף הקונים אתרוג (מקומי) בימים האחרונים, יכולים למצוא צהובים לרוב.

145 'אוצר' עמ' רעא.

131 לקוטי-שיחות ח"ד עמ' 369.

132 'התוועדיות' תשמ"ט ח"א עמ' 97.

133 המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

134 לקוטי-שיחות ח"כ עמ' 267.

135 אג"ק ח"ב עמ' סו.

136 ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם נלקח ממש.

137 'לשמע אזן' עמ' 20.

138 'התוועדיות' תש"נ ח"א עמ' 164.

139 כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח אינו נחשב לאוהל (ענין

מצוה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח¹⁴⁶.

סדר אגידת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום טוב¹³⁶. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום¹⁴⁷. גם כשיום א' דחג-הסוכות חל בשבת, כבשנה זו, אגד הרבי את הלולב בערב שבת-קודש¹⁴⁸.

המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת-דנא להוסיף על שלושה הדסים. ו"כל המרבה - הרי זה משובח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים - על-כל-פנים עוד שלושה, כנגד השלושה שמן-הדין¹⁴⁹ וגם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים¹⁵⁰.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים ('קושיקלר'), אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב.

הרבי הורה להכין את כל הטבעות קודם שמתחילים לאגוד את הלולב¹⁵¹.

ההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו¹⁵².

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך. קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיכלוט הלולב מלמטה¹⁵³.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות, וגם, על-כל-פנים מקצת, הכריכה העליונה.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן¹⁵⁴), אוגד את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על-ידי שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁵⁵ (וכמובן שלא להשאיר את הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

יש לאחסן את הלולב ומיניו בצורה טובה, ובפרט שבשבת אסור גם להוסיף מים בכלי שבו נמצאים ארבעת המינים¹⁵⁶. יש מעדיפים להוציא בכל פעם את ההדסים והערבות מכריכתן עם הלולב אחרי התפילה (והמבצעים), ולאחסנם יבשים בתוך נייר-אלומיניום בתחתית המקרר.

153) 'אוצר' ס"ע רפה המנהגת הרבי, וע"ש מקור לזה מסידור אדמוה"ז.

154) שם עמ' רפז אות ע.

155) ראה שו"ע ס' תרנ"ז-ז' ונו"כ. קצות החושן ס' רמא ס"ק ד. שו"ת אגרות-משה או"ח ח"ג ס' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ.

ולפחות צריך שתהיה בבית או בבית-הכנסת ערכה אחת של ארבעת המינים לקטנים, והם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6. בלית-ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב **שואל**, אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

156) שו"ע ס' תרנ"ד. שו"ע אדמוה"ז ס' שלו ס"ז.

146) טושו"ע ס' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פי"א ס"ח.

147) 'אוצר' עמ' רפד.

148) ואף שבארה"ק ניתן לעשות זאת במוצאי יום-טוב ללא חשש תלישה וחיתוך, כי אצלנו הוא חול-המועד - הרי גם אצלנו יש עניין רוחני באיגוד הלולב לפני יום-טוב, כיוון שבזה נוצר קשר בין הלולב לסוכה (כנסמך ב'אוצר' עמ' רפג).

149) 'התועודות' תשנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' עמ' רפד.

150) ראה 'אוצר' שם אות סב.

151) 'אוצר' עמ' רפה.

152) סידור אדמוה"ז.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש